

Prognózy rozvoja priemyslu, obchodu a služieb vo vybraných odvetviach:

Automobilový priemysel

Slovensko nahradilo deficit po dramatickej redukcii zbrojárskej výroby a ťažkého strojárstva automobilovou výrobou. Rozvoj tohto odvetvia v predchádzajúcich rokoch výrazne dopomohol k zníženiu nezamestnanosti, posilneniu infraštruktúry a regiónov, transferu know how, inovácií a high tech, rozšíreniu potenciálu a spektra nových služieb.

Automobilový priemysel a dodávateľský sektor má významný dopad na slovenskú ekonomiku, je kľúčový pre vývoj HDP, zamestnanosť, získavanie investícií a produkcia je zameraná najmä na export. V slovenskom automobilovom priemysle je vysoký podiel zahraničných investícií. Prítomnosť investorov dokumentuje, že slovenský automobilový priemysel je neoddeliteľnou súčasťou európskeho hospodárstva.

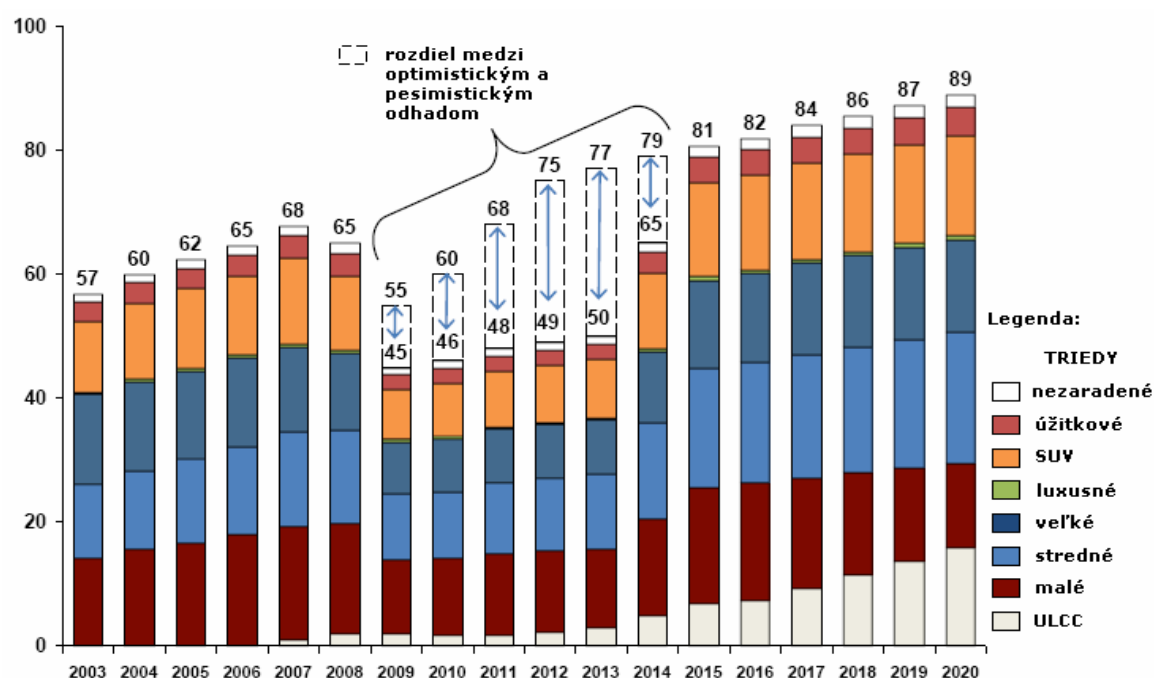
Globálnou hospodárskou krízou sa automobilové odvetvie dostalo od roku 2008 pod osobitný tlak. Globálna kríza zasiahla automobilový priemysel ako prvý priemyselný sektor. Hlavný vplyv krízy sa prejavil znížením dopytu a skomplikovaním prístupu firiem k financiám a nasledovnému znižovaniu počtu pracovných miest v dodávateľskom sektore.

Podporné opatrenia vlád na prekonanie krízy typu šrotovné, pôžičiek na reštrukturalizáciu podnikov a stimuly pre zelené automobily čiastočne stabilizujú podnikateľské prostredie automobilovej výroby. Problém krízy však musí riešiť sám automobilový priemysel.

Automobilový priemysel SR sa musí však pripraviť na nové výzvy, najmä na konkurenciu nízko nákladových krajín a nástup znalostnej ekonomiky. Štrukturálna zmena bude založená na inováciách a tvorbe a využívaní znalosti, ako hlavných zdrojov rozvoja. Vízia pre slovenský automobilový priemysel je dobudovať k výrobnej základni zodpovedajúci výskumno-vývojový potenciál a znalostne intenzívne služby. Automobilový priemysel potrebuje nájsť lepšie spôsoby až tesne synchronizovať svoje vývojové a výrobné aktivity s novými typmi dodávateľov.

Dlhodobé celkové vyhliadky automobilového priemyslu sú pozitívne. V nasledujúcich 20 rokoch sa predpokladá, že svetový dopyt po vozidlách sa v dôsledku motorizácie na vznikajúcich trhoch zdvojnásobí (Graf 2). Potreba „zelenšieho“ vozového parku prinesie nové príležitosti pre inovatívne technológie. Je teda mimoriadne dôležité, aby automobilový priemysel zvládol pokles a bol pripravený na príležitosti, keď sa obnoví dopyt.

Graf 2: Prognóza globálneho predaja osobných vozidiel do roku 2020 (v miliónoch ks)

Spoločnosť CSM Worldwide, Inc. vo svojom sumárnom odhade (CSM Global Production Summary by Region & Country, 3/2009) predpokladá počet vyrobených automobilov na Slovensku pre rok 2010 na 595 700 kusov, odhad pre rok 2015 je 866 tisíc kusov. V tomto období by mohol slovenský automobilový priemysel pracovať na plný výkon. Ak sa v projektovanom rozsahu zrealizuje zámer Volkswagenu vyrábať v Bratislave malé rodinné automobily, vízia výroby milión vozidiel ročne na Slovensku má svoje opodstatnenie, rovnako aj dodávateľská sieť pre technicky náročné komponenty a silná výskumná základňa. Je to reálny cieľ post krízového automobilového priemyslu Slovenska.

Hutnícky priemysel

Hutnícky priemysel, ktorý komplexne zabezpečuje výrobu kovových, ale aj združených materiálov a ich ďalšie spracovanie na hutnícke výrobky patrí k významným a nezastupiteľným odvetviám slovenského hospodárstva. Do odboru hutníctva sa obvykle zahŕňa prvovýroba, čiže odvetvie hutníctva kovov a druhovýroba, ktorá spadá do odvetvia fyzikálnej metalurgie.

Profil odvetvia hutníckeho priemyslu zostáva v zásade podobný ako v minulých rokoch. Prevládajú výrobné odbory, ktoré dodávajú základné hutnícke suroviny a polotovary hlavne do spracovateľského priemyslu. Rozhodujúcimi faktormi hutníckeho priemyslu SR boli: výroba železa a ocele (U.S. Steel Košice, s.r.o., Železiarne Podbrezová, a.s.), výroba neželezných kovov (Slovalco, a.s., Žiar nad Hronom, ZSNP, a.s. Žiar nad Hronom, Kovohuty, a.s. Krompachy, zlievarne..).

Predpoklady pre ďalší rýchly vývoj a rast hutníctva na Slovensku v budúcnosti vyplývajú aj z jeho nezastupiteľného postavenia ako významného dodávateľa pre automobilový, obalový, elektrotechnický, spotrebný a stavebný priemysel. Hutnícky priemysel SR sa orientuje na vývoz, nakoľko slovenský trh by nedokázal absorbovať jeho produkciu. Slovenské podniky sú predovšetkým výrobnou základňou pre vyvážanú produkciu umiestňovanú na vonkajších trhoch. Potvrdzuje to aj dynamika vývozu, ktorá sa oproti minulým rokom ešte zvýšila.

Strojársky priemysel

Podľa aktuálnej priemyselnej politiky EÚ platí téza - Silný a správne fungujúci priemyselný sektor je potrebný na využívanie celého potenciálu EÚ pre rast, ako aj na zlepšenie zamestnanosti. Jadrom priemyselnej výroby je strojárstvo. Strojárstvo a automobilový priemysel spolu s chemickými a hutníckym predstavujú dominantnú časť priemyselnej výroby EÚ. Strojárstvo je odvetvím, ktoré ako dodávateľ obchodného tovaru a spoločných technológií využívaných v rôznych priemyselných odvetviach, funguje ako spájajúci článok. Ide o kľúčový inovačný priemysel a strategické odvetvie na všetkých úrovniach EÚ, štáty, regióny.

Charakteristické znaky strojárstva sú:

- má silný vplyv na zamestnanosť a podporuje MSP
- vyvoláva rozvoj znalostne intenzívnych služieb
- je to sektor s vysokou pridanou hodnotou
- vyznačuje sa intenzívnym využívaním najnovších znalostí
- dodáva stroje, výrobné systémy a technológie pre ostatný priemysel
- dodáva inovačné metódy (Kaizen, CAD/CAM, Six Sigma, Just In Time,...)
- podporuje environment novým technológiami a zariadeniami
- je zložkou rozvíjajúcej sa mechatroniky
- je to exportný sektor vo všetkých podskupinách
- silne vyžaduje kvalifikovanú prácu a je hnacím motorom inovácií
- poskytuje široké portfólio výrobkov pre spotrebný a výrobný priemysel a služby.

Slovenské strojárstvo je v podstate založené na piatich skupinách produkcie: automobily, výroba dielcov a príslušenstva motorových vozidiel, výroba kovových konštrukcií, energetických a manipulačných strojov a výroba ostatných strojov a zariadení. Tieto skupiny predstavujú 90 %- ný podiel na tržbách a na zamestnanosti. Prognózovaný je rozvoj strojárstva SR s ohľadom na komparatívne konkurenčné výhody.

Elektrotechnický priemysel

Elektrotechnický priemysel (ďalej len „ETP“) je jedným z najvýznamnejších a tiež najdynamickejších odvetví slovenského priemyslu. Po hlbokom útlme elektrotechnickej výroby v prvej polovici deväťdesiatych rokov, kedy sa naplno prejavilo zaostávanie doma vyvíjanej a vyrábanej elektroniky za svetovými trendmi, výkony odvetvia už viac ako desaťročné nepretržite rástli až do obdobia krízy.

Podľa súhrnných tržieb podnikov v ETP patrí odvetviu tretia priečka za strojárstvom a energetikou. S vyše 70 tisíc pracovníkmi je elektrotechnika dokonca druhým najväčším zamestnávateľom v priemysle (za strojárstvom). Z hľadiska perspektívy ďalšieho vývoja slovenskej elektrotechniky je podstatné, že globálne i

regionálne pôsobiace koncerny sa po Slovensku už dlhšie neobzerajú iba kvôli lacnejšej výrobe, ale začínajú tu hľadať tiež podmienky na vytváranie centier svojho podnikania. Vráťane aktivít akými sú technická podpora, servis, dizajn a aj výskum a vývoj. Spolu s elektrotechnickou tradíciou a solídnu úroveň elektrotechnických fakúlt slovenských univerzít to ponúka príležitosti na ďalší rozvoj ETP. Ich využitie bude dôležité v období, keď sa už prvotné výhody, ktoré mnoho investorov na Slovensko pritiahli (najmä dostupná a lacná pracovná sila uprostred Európy), vytrácajú.

Prudký rast elektrotechniky prerušilo koncom roka 2008 hospodárske spomaľovanie v celom svete. Práve elektrotechnici, najmä pôsobiaci na začiatku výrobného reťazca, zažili prudké prepady objednávok. Vývoj v roku 2010 ukazuje, že elektrotechnický priemysel prekoná krízu ako jeden z prvých a prejde do rastovej fázy.

Trendy v elektrotechnickom priemysle

V podstate všetky produkty ETP sú perspektívne.

Zdôrazniť možno:

- rast LCD priemyslu, vrátane najmodernejších 3D televízorov, kde Slovensko sa stáva významnou výrobnou kapacitou,
- v spojitosti s automobilovou výrobou je to trend pokračujúcej elektronizácie automobilov, ale predovšetkým rozvoj hybridných automobilov a elektromobilov,
- podobný trend je aj v synergii strojárstva a elektrotechniky – mechatronika,
- jeden zo smerov rozvoja elektrotechnického priemyslu je účasť na programoch využitia alternatívnych zdrojov energií. Najviac priestoru majú slovenské firmy v solárnej energii. Výrobu solárnych panelov rozvíja rad firiem. Ďalšiu montáž finálnych produktov v tejto oblasti možno na Slovensku očakávať v strednodobom až dlhodobom horizonte, keď budú západné firmy budovať ďalšie kapacity na uspokojenie dopytu. Pôjde však najmä o menšie prevádzky. K väčším by dopomohol väčší záujem o stavbu foto voltaických elektrární na Slovensku.

Chemický priemysel

Bude presadzovať svetový trend zavádzania výrob, ktoré málo zaťažujú životné prostredie a znižuje sa ich energetická a surovinová náročnosť. Chemický priemysel je kvalifikovaný na riešenie koncepcií znižovania emisií skleníkových plynov.

Budú sa rozvíjať nové technológie vyrábajúce palivá z obnoviteľných zdrojov energie. Pravdepodobne sa začne intenzívne rozvíjať vodíkové hospodárstvo. V budúcom desaťročí bude pokračovať trend rozširovania produkcie s vyššou pridanou hodnotou.

Štruktúrne zmeny v chemickom priemysle zamerané na nižšiu záťaž životného prostredia, na zníženie energetickej a surovinovej náročnosti produkcie sa v slovenskom chemickom priemysle uplatnia len preberaním technológií.

Aj naďalej sa export bude opierať o petrochemické a polymérne výrobky, gumárenské chemikálie, priemyselné hnojivá, plnivá do polymérov. Dochádza pri nich k miernej inovácii, čo zlepšuje pozíciu týchto výrobkov na svetových trhoch.

Pri relokácii výrob budú mať významnú úlohu prepravné náklady produkcie. To spôsobuje, že niektoré komodity (napríklad hnojivá) sa oplatí vyrábať blízko spotrebiteľa. Ak sa na Slovensku bude rozvíjať jadrová energetika, je výhodné mať k dispozícii stabilného veľkoodberateľa elektrickej energie. Túto úlohu v súčasnosti plní výroba hliníka (Slovalco, a. s.). Cena elektrickej energie je kľúčová nielen pri výrobe hliníka, ale pri všetkých energeticky náročných výrobách. Preto sú aktuálne alternatívne postupy výroby vodíka elektrolyzou. Taktiež sú aktuálne biochemické postupy. Prejavuje sa tendencia vyrábať produkty s vyššou pridanou hodnotou (kvalifikovaná chémia, ktorú môžu robiť len kvalifikovaní pracovníci).

Banícky priemysel

V aktuálnej právnej situácii je platný súbor uznesení federálnej vlády a vlády SR o útlme rudného baníctva. Obdobné materiály o útlme uhoľného baníctva boli následne prehodnotené a domáca ťažba hnedého uhlia a lignitu bude pokračovať cez časový horizont 2025 až do vyťaženia ekonomicky ťažiteľných a energeticky na domácom trhu realizovateľných zásob.

Obidve časti baníctva napriek niektorým špecifikám majú veľa spoločných problémov, ktoré je potrebné riešiť pri využívaní domácich ložísk nerastných surovín.

Charakteristické základné znaky odvetvia baníctva:

- extrakcia nerastnej suroviny z horninového masívu za použitia ťažkej techniky (povrchové a podzemné ťažobné mechanizmy, nakladacie mechanizmy, triediace stroje,...)

- práca (okrem povrchových lomov) v umelom prostredí v podzemí s potrebou zabezpečenia proti pádu horniny, umelého osvetlenia, umelej ventilácie a podobne s náročnými zdravotnými požiadavkami: psychická a fyzická odolnosť, práca vo vzájomne závislom kolektíve, zákonom obmedzená dĺžka zamestnania v prostredí ...
- pracovná disciplína

V odvetví nie je možné pracovať bez príslušnej kvalifikácie na obsluhu moderných mechanizmov a so znalosťou základných poznatkov o správaní sa horninového masívu. Chýbajúce stredné školstvo a relatívne nízke zárobky nie sú pre nábor pracovných síl dostatočne atraktívne. Pre potreby štátu bolo, je a dlhodobo bude baníctvo odvetvím, bez ktorého nie je možný rozvoj hutníctva, strojárstva, stavebníctva, dopravy a iných profesií. Momentálny abnormálny stav dovozu surovín, ktoré sú k dispozícii na území Slovenska, zo zahraničia nebude trvalý, nakoľko uvádzané ekologické obmedzenia domácej ťažby budú prijaté aj v krajinách dnešných exportérov, čo sa prejaví na cene a dostupnosti jednotlivých rúd, nerúd a energetických surovín vrátane rádioaktívnych.

Prerušenie kontinuity prípravy domácich pracovných síl a neuvážené útlmové programy spôsobili, že značná časť kvalifikovaných síl dnes pôsobí v zahraničí, s minimálnym osobným alebo zdravotným záujmom návratu do zamestnania na Slovensku. Budúce ťažby nebudú môcť byť z nedostatku kvalifikovaných síl otvorené v potrebnom rozsahu a celá potreba nerastných surovín bude musieť byť dovážaná. Vplyv tohto faktu na ekonomiku štátu sa dá čiastočne eliminovať vytvorením štruktúry stredných škôl, ktoré by každoročne pripravovali niekoľko desiatok kvalifikovaných pracovníkov.

Priemyselné odvetvia zaoberajúcich sa výrobou: plastov, gumených výrobkov, nábytku, textilných výrobkov, odevov, obuvi, kože a tlačiarenských výrobkov

Na základe dostupných štatistických údajov z posledných rokov nie je možné spoľahlivo určiť prognózy rozvoja priemyselných odvetví zaoberajúcich sa výrobou: plastov, gumených výrobkov, nábytku, textilných výrobkov, odevov, obuvi, kože a tlačiarenských výrobkov. Reálna situácia je komplikovaná, pretože kríza sa dotýka aj týchto odvetví priemyslu.

Tržby z priemyselnej činnosti v týchto odvetviach v porovnaní s predkrízovým obdobím klesli o cca 10 - 40 %. V súčasnosti majú pozitívny mierne stúpajúci charakter priemyselné odvetvia zaoberajúce sa výrobou plastov, gumených výrobkov, nábytku a tlačiarenských výrobkov. V predkrízovom období zaznamenala táto odvetvová agregácia zväčša stúpajúci trend, ku koncu roku 2008 nastal značný prepád, následný rok 2009 vykazuje neštandardný trend, súčasný rok 2010 naznačuje stagnujúci, až mierne stúpajúci trend a preto na základe týchto údajov nie je možné spoľahlivo určiť prognózy rozvoja a trendy v týchto priemyselných odvetviach.

Podnikateľské subjekty a firmy, ktoré sú značne ovplyvnené aj zahraničným odbytom očakávajú rastúci trend, avšak presnejšie informácie budú viesť predložiť v 3 a 4 kvartáli, kedy sa začne postupne vykryštalizovať domáce aj zahraničné trhové prostredie. Vo výrobe textilných výrobkov, odevov, kože a obuvi je súčasná situácia (ako aj prognózy rozvoja) menej optimistická, a aj naďalej súčasný trend, ako aj trendy z minulých rokov vykazujú stagnujúci, až mierne klesajúci charakter.

Rastúce trendy a z nich vyplývajúca strategická pozícia rastu do budúcnosti z tejto agregácie priemyselných odvetví majú najmä výroby plastov, gumených výrobkov, nábytku a tlačiarenských výrobkov.

Cestovný ruch

Cestovný ruch patrí k najdynamickejšie sa rozvíjajúcim odvetviarom Slovenska a jeho význam pre ekonomiku Slovenska je nepopierateľný. Patrí medzi odvetvia, ktoré výrazným spôsobom prispievajú k tvorbe pracovných miest, predovšetkým v oblastiach, kde je vhodný potenciál pre jeho rozvoj. Okrem priamej zamestnanosti cestovný ruch vytvára zamestnanosť aj v nadväzujúcich odvetviach, napr. v doprave, v potravinárskom priemysle, v miestnych službách a pod.. Podľa údajov ŠÚ SR sa na celkovej zamestnanosti podieľa cestovný ruch 4,4%. Slovensko tak patrí v EÚ z hľadiska podielu cestovného ruchu na zamestnanosti k priemeru (priemer 25 štátov Európskej únie bol 4,3% v roku 2006).

Z hľadiska zamestnanosti je v cestovnom ruchu (najmä v hotelierstve a pohostinstve) vysoký podiel zamestnaných žien, takmer polovica zamestnancov je mladších ako 35 rokov, vysoký podiel zamestnancov na čiastočný úväzok a najnižšie mzdy v porovnaní s priemernými mzdami v iných odvetviach.

Udržateľnosť zamestnanosti bude závisieť aj od vývoja cestovného ruchu v SR a v EÚ, ako aj od rastu miezd v tomto odvetví, ktoré patrí k najnižším. Tento vývoj môže spôsobiť, a aj spôsobuje, odchod zamestnancov do zahraničia, čo má za následok nedostatok predovšetkým kvalitnej pracovnej sily na trhu práce v oblasti cestovného ruchu Slovenska. V poslednom období sa na tržbách cestovného ruchu podpísala svetová hospodárska kríza, ktorá zasiahla predovšetkým reštaurácie a penzióny. Podľa niektorých odborníkov je

predpoklad, že stredoeurópsky turizmus sa v období hospodárskej krízy bude rozvíjať pomalšie. Ale naopak, krajiny, medzi ktoré patrí aj Slovensko, pokiaľ dokážu ponúknuť kvalitné turistické produkty za priaznivé ceny, môžu sa stať zaujímavejšími a cestovný ruch si tak môže aj v období krízy zachovať zamestnanosť.

Rozvoj cestovného ruchu môžu významne ovplyvniť aj zmeny v demografickej štruktúre Európy. Očakáva sa ďalší nárast počtu ľudí starších ako šesťdesiat rokov, ktorí budú cestovať v oveľa vyššej miere ako v minulosti. Najvýznamnejší nárast sa očakáva v oblasti kúpeľného a zdravotného cestovného ruchu, ale aj poznávacieho cestovného ruchu založeného na kultúrnom a prírodnom dedičstve. Cestovný ruch sa stáva súčasťou životného štýlu obyvateľstva Slovenska, aj keď súčasný stav cestovného ruchu je ovplyvnený predovšetkým životnou úrovňou obyvateľstva. Možno konštatovať, že napriek kríze sa postupne zvyšuje kúpyschopnosť nášho obyvateľstva a teda možno predpokladať nárast jeho účasti na cestovnom ruchu.

Na Slovensku je priestor na podnikanie v cestovnom ruchu, pričom pretrvávajú aj zvýšený záujem o podnikanie v tejto oblasti. Problémom však je nie vždy dostatočná kvalita poskytovaných služieb a ich komplexnosť. Z toho dôvodu by sa mala zlepšiť koordinácia verejnej a súkromnej sféry, ktorá zahŕňa tak oblasť podnikania ako aj neziskové aktivity. Cieľom i úlohou preto musí byť spoločný postup – koordinácia činnosti a to tak na celoštátnej úrovni, ako aj na úrovni regiónov, obcí a miest. Tomu môže napomôcť realizácia a aplikácia Zákona o podpore cestovného ruchu, ktorý bol schválený 3. marca 2010 (zákon č. 91/2010).

Územie Slovenska je síce rozlohou nevelké, ale potenciál cestovného ruchu Slovenska je pomerne rozsiahly, pokrýva takmer všetky rozhodujúce druhy a formy cestovného ruchu. V súlade s „Novou stratégiou rozvoja cestovného ruchu Slovenskej republiky do roku 2013“ (schválenou uznesením Vlády SR č. 417 z 9. mája 2007) budú ťažiskovými formami cestovného ruchu pre uvedené obdobie predovšetkým:

1. Letná turistika a pobyty pri vode (výstavba stredísk pre letné športy, aquaparkov, termálnych kúpalísk a pod.)
2. Kúpeľný a zdravotný cestovný ruch (kúpeľníctvo s využitím kvalitných liečivých vôd a klímy, produkty wellness).
3. Zimný cestovný ruch a zimné športy (budovanie zimných rekreačných stredísk, ale predovšetkým dobudovanie, rekonštrukcia a zlepšovanie kvality už existujúcich zariadení a stredísk a nimi poskytovaných služieb).
4. Mestský a kultúrno-poznávací cestovný ruch (návštevy hradov, kaštieľov, atraktivita nehmotného kultúrneho dedičstva (folklor). V súčasnosti sa kultúrno-historický potenciál našich miest využíva nedostatočne.)
5. Vidiecky cestovný ruch a agroturistika sa na Slovensku stávajú relatívne novou formou cestovného ruchu hlavne v horských a podhorských oblastiach. V zahraničí neustále narastá záujem o poznávanie života na vidieku, čo Slovensku dáva veľké šance na uplatnenie sa na medzinárodnom trhu vidieckej turistiky.

Aby sa zabezpečila kvalifikovaná pracovná sila v oblasti cestovného ruchu, je potrebné dosiahnuť optimálnu úroveň z hľadiska potrieb trhu práce a kvalifikovanými absolventmi škôl. Z toho dôvodu je nevyhnutné do vzdelávacieho procesu zapojiť aj zamestnávateľov, VÚC, Úrady práce ako aj zamestnávateľské zväzy. Pre oblasť cestovného ruchu je potrebné predovšetkým zvyšovať podiel kvalifikovanej pracovnej sily v podnikoch cestovného ruchu podľa požiadaviek trhu práce, venovať zvýšenú pozornosť finančnému ohodnoteniu zamestnancov, zabezpečiť prípravu odborníkov pre cestovný ruch tak, aby sa prispôbila trendom globalizácie s dôrazom na vysokú odbornosť a jazykovú pripravenosť.

Obchod a služby

Sektor obchodu a služieb má ťažisko vo forme malých a stredných podnikov (pozri tabuľku 1), ktorých počet a štruktúra v jednotlivých regiónoch je veľmi variabilná, veľmi citlivo reagujú na zmeny v zamestnanosti, hospodársku a finančnú krízu, časť služieb aj na sezónnosť. Malé a stredné firmy nevypracovávajú plány svojich potrieb absolventov tak ako veľké firmy, v takej forme, rozsahu a časovom období. Svoju úlohu zohráva aj nízke finančné ohodnotenie práce v obchode a službách (pozri tabuľku č. 2).

Tab. 1: Veľkosť firiem v obchode

Zamestnanci	Veľkosť firiem vo veľkoobchode a maloobchode v r. 2009
	podiel v %
0- 9	77,0
10 -19	13,0
20 – 49	1,6
50 – 249	0,9
250 - 499	0,1
500 - 999	0,1
1000 a viac	0,0

Tab. 2: Priemerná mzda v obchode a niektorých službách

Priemerná mzda (Eur) v r. 2009	
Veľkoobchod	707,79
Maloobchod	527,37
Ubytovanie	526,86
Reštaurácie a pohostinstvá	341,16

SR je malá, otvorená ekonomika (čo predstavuje určité pozitíva, ale aj negatíva), v ktorej sa v rámci EÚ presúvajú výrobné a iné kapacity. Zahraničná firma môže rýchlo a jednoducho vytvoriť pobočku v SR, a rovnako rýchlo môže túto pobočku zrušiť, presunúť do inej krajiny, môže zmeniť svoju stratégiu podnikania a zvýšiť produkciu v slovenskej pobočke na úkor inej. Preto je ťažké predvídať budúce požiadavky na počet, štruktúru a alokáciu zamestnancov.

Migrácia bola v rámci SR pomerne malá - absencia tradície sťahovania sa za prácou, nedostatok bytov, atď. Situácia sa zmenila po vstupe SR do EÚ, migrácia výrazne vzrástla do členských krajín EÚ a práve študenti/absolventi predstavujú veľkú časť tejto migrácie. Ťažko plánovať, predvídať ich rozhodnutie zamestnať sa v odbore, ktoré je, okrem ekonomickej situácie danej lokality a trhom práce v regióne, veľmi ovplyvnené aj individuálnou rovinou rozhodovania (znalosť jazyka, kontakt v zahraničí, záujem o cestovanie a spoznávanie, atď.).

Ako problém sa javí aj nedostatočná formulácia požiadaviek zo strany zamestnávateľov. Ďalším problémom je ohodnotenie práce v obchode a službách, zosúladenie strany ponuky a dopytu, zosúladenie predstáv/požiadaviek a reálnych možností na jednej aj druhej strane, ako aj ochota fyzicky pracovať u dnešných absolventov.

Podmienky na trhu práce a v podnikaní pozitívne ovplyvní aj nový zákon č. 136/2010 Z. z. o službách na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. júna 2010, ktorý vyšiel v Zbierke zákonov 8. apríla 2010. Zákon upravuje práva a povinnosti poskytovateľov služieb s niektorými výnimkami, uvedenými v § 1, odsek 2, 3. Jednotné kontaktné miesta uľahčujú začiatok podnikania - podnikateľ, domáci alebo zahraničný, si môže vybaviť všetky potrebné náležitosti na jednom mieste, rovnako aj prípadné zmeny, čo predstavuje ďalšie zjednodušenie podnikania.

Recesia, do ktorej v r. 2008 vyústila svetová hospodárska kríza, oslabilu aj našu ekonomiku. Po predpokladanom dvoj- až trojročnom období, potrebnom na návrat k predkrízovému stavu hospodárstva, možno podľa odborníkov očakávať, že pri splnení podmienok potrebných na využitie zlepšenej celosvetovej konjunktúry môže ekonomika SR do r. 2020 konvergovať v tvorbe HDP/obyv. na asi 75 – 80 % úrovne EÚ 15, resp. na takmer 90 % úrovne EÚ 27 a miera zamestnanosti sa môže priblížiť k úrovni EÚ 15 a mzdy môžu dosiahnuť 57% úrovne EÚ 15. Okrem ekonomických faktorov sú dôležité aj demografické. Pozitívne sa javí aj informácia o náraste pôrodnosti v roku 2009. Po rokoch poklesu sa priblížila úrovni roku 1995. Odborníci predpokladajú, že zvýšenie pôrodnosti potrvá najbližších 10 - 15 rokov (realizácia odložených pôrodov). Do dôchodku budú postupne odchádzať silné populačné ročníky, čo s poklesom pôrodnosti a predlžovaním života prispeje k starnutiu obyvateľstva. Tieto fakty vytvárajú predpoklad, o aké formy obchodu a služby bude záujem, aké nájdú v budúcnosti uplatnenie na trhu práce, na čo by sa školy mali zamerať.

Na zabezpečenie kvalifikovanej pracovnej sily v obchode a službách je potrebné zlepšiť finančné ohodnotenie práce, ako aj optimalizovať úroveň z pohľadu potrieb trhu práce a ponuky kvalifikovaných absolventov. Preto je dôležité do vzdelávania zapojiť všetky zúčastnené strany, okrem škôl najmä zamestnávateľov a zväzy, MŠ SR, VÚC a Úrady práce.